

Ekeberg Västergård, foto Thomas Johansson

Beverandeplan för Natura 2000-området Ekeberg Västergård SE0230235

Bevarandeplan Natura 2000

(enligt 17 § förordningen om Områdesskydd; 1998:1252)

Mjölby kommun, Östergötlands län

Natura 2000-område Ekeberg Västergård

Natura 2000-kod SE0230235

Fastställd av Länsstyrelsen 2015-12-17

Områdestyp; status SAC-område enligt Art- och habitatdirektivet; Regeringsgodkänt

Ägandeförhållanden Privatägd

Totalareal

1,8 ha, vilken är densamma som regeringsbeslutad areal. En mindre teknisk justering av gränsen utmed fastighetsgränsen är dock gjord, som inte har regeringsgodkänts ännu, men den är så liten att den inte ger någon skillnad vid avrundning till en tiondels hektar. Vid kommande tillfälle att anmäla ändringar till regeringen planerar Länsstyrelsen att rapportera ändringen, så att gränsen följer fastighetsgränsen. Gränsen var från början avsedd att gå i fastighetsgräns, varför denna justering endast ger området den gräns som det var avsett att vara från början. Se karta nästa sida.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

<i>Naturtypskod</i>	<i>Namn</i>	<i>Areal</i>
6510	Slätterängar i låglandet	0,9 ha

Bevarandeplanen

Regeringen har utpekat ängen vid Ekeberg Västergård som Natura 2000-område. Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Innehållet i denna bevarandeplan anger syftet med skyddet av Natura 2000-området, beskriver de naturvärden som skyddas, anger hotbild mot och bevarandetillstånd för de naturvärden som skyddas, tydliggör bevarandemål för området och redovisar de bevarandeåtgärder som bedöms nödvändiga för att långsiktigt bevara de värden som skyddas. Bevarandeplanen ger viktig information till bl.a. markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

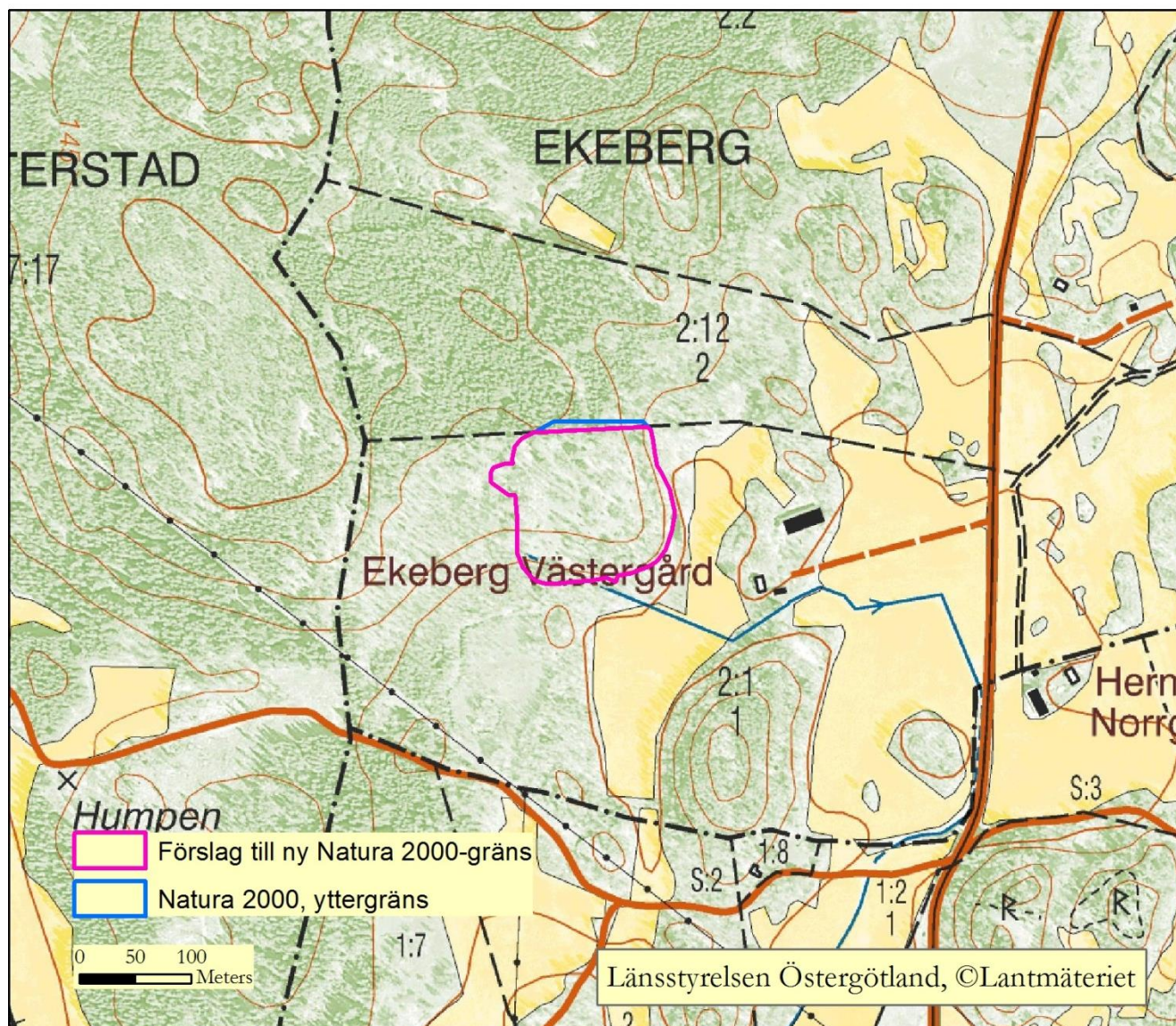
Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillstånd och samråd

Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för verksamheter och åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön i Natura 2000-området. Detta gäller både om verksamheten/åtgärden sker innanför Natura 2000-avgränsningen eller utanför denna. Det är påverkan på den naturmiljö som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd *kan* påverka *miljön* i ett Natura 2000-område på ett *betydande sätt*, d.v.s. när det finns risk för skada. Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med Länsstyrelsen innan påbörjad åtgärd.

För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötsel och

förvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara den naturtyp som skyddas, krävs inte tillstånd.

Fastighetskartan visar gränsen för Natura 2000-området Ekeberg Västergård. När området pekades ut som Natura 2000-område var kartorna sämre och skalan en större, varför den råkade gå in en aning på grannfastigheten Ekeberg 2:12 (blå linje), trots att området avsågs att endast ligga på Ekeberg 2:1. Vid kommande möjlighet att rapportera gränsändringar till Naturvårdsverket och regeringen, har Länsstyrelsen för att avsikt att justera gränsen så att Natura 2000 ska följa fastighetsgränsen enligt rosa linje.

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bevara eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. Det överordnade syftet med Natura 2000-området Ekeberg Västergård är att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för den naturtyp, dvs Slätterängar i låglandet (6510), som utgjort grund för utpekandet av området.

Den prioriterade naturtypen i Ekeberg Västergård är Slätterängar i låglandet (6510). Området ska bevara och utveckla de naturvärden som finns knutna till den hävdade ängsmarken, där de prioriterade naturvärdena är kopplade till en solbelyst grässvål med en artrik slätterängsflora. De prioriterade bevarandeåtgärderna är

fortsatt årlig slåtterhävd och röjning av igenväxning samt att genom t ex avtal säkerställa att denna skötsel kommer att fortgå.

Bevarandemål för livsmiljöer (naturtyper)

Slätterängar i låglandet, 6510:

Arealen av naturtypen Slätterängar i låglandet 6510 på 0,9 ha får inte minska i framtiden. Helst skall arealen öka, i första hand inom Natura 2000-området på de delar som inte är berg, men gärna även utanför i områdets närhet, för att underlätta arternas spridning och minska riskerna för isolering.

Området ska ha ett glest träd- och buskskikt som är varierat när det gäller arter och åldersstruktur. Slätterängens flora och fauna gynnas på så sätt av att ängen är solbelyst en stor del av dagen. Områdets kantzoner ska utgöras av mer eller mindre öppna bryn för att ytterligare säkerställa ljusinsläpp till området. Den rika hävdgynnade floran bevaras och typiska arter, t ex ängsvädd, slättergubbe, ormrot och svinrot, som är knutna till den hävdade ängsmarken skall fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning. Målet nås genom en traditionell slåtterhävd med röjning av igenväxning vid behov. Området ska dessutom vara endast måttligt påverkat av vildsvinsbök.

Beskrivning

Väster om gården Ekeberg Västergård i Mjölby kommun finns en svagt sluttande, träd- och buskbärande slätteräng som fått sitt namn efter gården. Björk och ek dominerar trädskiktet. Övriga träd- och buskarter är asp, ek, en, gran, hassel, lind, tall och vildapel. På större delen av den yta som sköts som slätteräng har träden stått för tätt, vilket i norra delen har gett en skuggtålig flora med t ex gott om liljekonvaljer. Trädskiktet har dock glesats ut 2014-2015. I övrigt hyser ängen en mycket artrik flora. Vid ängs- och betesmarksinventeringen (genomförd 2003) påträffades en riklig förekomst av ängsväxter, bl a slättergubbe (*Arnica montana*), ormrot (*Bistorta vivipara*), ängsvädd (*Succisa pratensis*) och svinrot (*Scorzonera humilis*). I övrigt består Natura 2000-området av halvsluten till sluten lövskog, som domineras av relativt ung björk och ek, med spridd ängsflora, samt längst i öster av en bergsbrant.

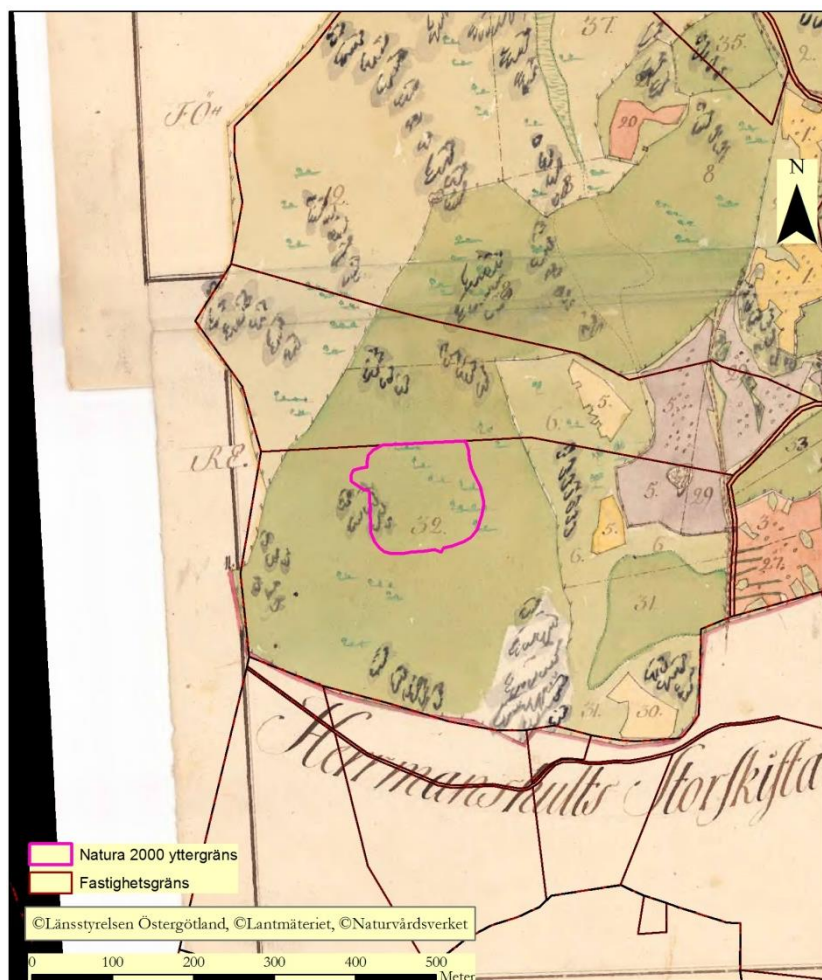

Fotot till vänster visar ängsvädd, en av de typiska slätterängsväxter som växer rikligt i Ekeberg Västergårds slätteräng. Ängsvädden är en viktig nektarkälla för många insekter, som bin, humor och fjärilar. Fotot är taget på en annan plats av Linda Vålberg.

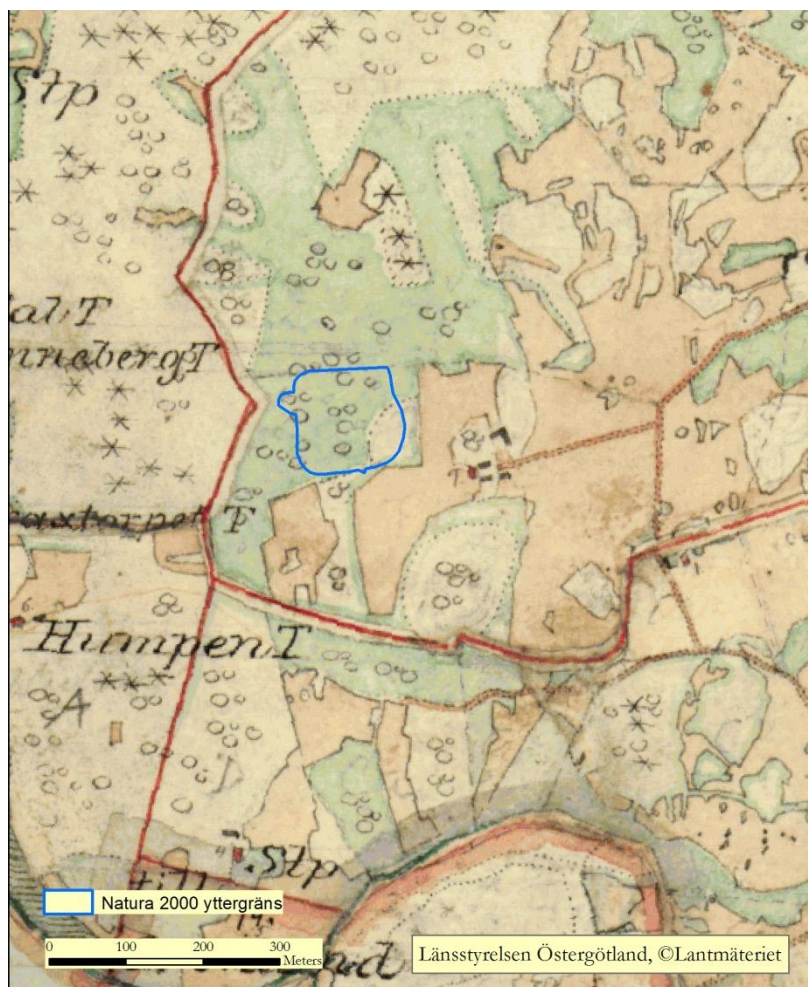
Området var ängsmark så tidigt som på 1692. På storskifteskartan från 1788 (se nedan) är området beskrivet som storängen, hårdvall med lövskog. Slätterängen brukades som äng även i slutet av 1800-talet, enligt

Häradskartan över Göstrings och Vifolka Härad (se kartan nedan). Landskapet såg helt annorlunda ut på 1700- och 1800-talet och mycket större arealer var äng än vad som finns kvar idag. En del av dåtidens ängar betas idag och bevarar på så sätt en del av sina slättervärden, men mycket har planterats eller vuxit igen till skogsmark. Endast en spillra sköts fortfarande som äng.

Enligt fornlämningsregistret är en stor del av ängen fossil åker (RAÄ-nr Mjölby 192:1). Inom ett ca 140x100 m stort område finns röjningsrösen. Dessa är vanligen 2-4 m i diameter och ca 0,3 m höga och består av 0,1-0,5 m stora stenar. Några i östra delen är något stensättningsliknande. Åkern klassas som fornlämning, och har därmed ett skydd enl Kulturminneslagen (KML), eftersom den är betydligt äldre än från år 1850. Åkrarna är sannolikt medeltida eller äldre

Storskifteskartan från år 1788 visar Natura 2000-området Ekeberg Västergårds placering i det som då beskrevs som storängen, hårdvall med lövskog. Fastighetsgränserna är med på kartan för att lättare kunna orientera sig med dagens landskap, då landskapet har ändrats radikalt sedan denna tid.

Häradskartan från slutet av 1800-talet visar att mycket av marken runt Ekeberg var slåtteräng (grönmarkerad). Runda ringar är symboler för lövträd, vilka i ängarna ofta användes till lövtäkt. Gulmarkerade ytor var åker och vitmarkerade var utmark (användes oftast till bete, men kunde vara skogsklädd).

Beskrivning av livsmiljöer (naturtyper)

Slåtterängar i låglandet, 6510:

Slåtterängar i låglandet är i allmänhet en öppen naturtyp som kännetecknas av artrika, torra till friska marker. Krontäckningen ska inte överstiga 30 % enligt definitionen av naturtypen, men kan behöva vara lägre för att områdets flora ska få tillräckligt med solljus. Enstaka träd och buskar kan förekomma. Fältskiktet behöver ljus för att inte grässvålen ska luckras upp och karaktärsarterna konkurreras ut av skuggtåliga arter. Särskilt i små områden är det viktigt att omgivande marker inte är för tätbevuxna så att de skuggar området för mycket. Bärande buskar i området eller i dess närhet gynnar framförallt insektsfaunan. Ofta är eventuella träd präglade av brukandet i form av hamling. Några träd med spår av hamling finns dock inte i Ekeberg Västergårds slåtteräng.

Negativ påverkan från tidigare produktionshöjande åtgärder som gödsling, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter är begränsad och får inte tillkomma i framtiden för att bevara naturtypen (förutom gödsel från djur på efterbete).

Naturtypen är knuten till den traditionella ängsskötseln, vilken gynnar en artrik vegetation och andra organismer, framförallt insekter. Skötseln bör utformas enligt traktens tradition och områdets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädskikt. Det kan innebära årlig traditionell hävd med fagning vid behov, slåtter, höbärgning och röjning av igenväxningsvegetation samt efterbete.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd idag

Bevarandestatus beskriver läget för naturtypen i landet som helhet, medan *bevarandetillståndet* beskriver aktuellt läge inom Natura-området.

Slätterängar i låglandet, 6510:

De äldre typerna av fodermarker, ängar och betesmarker, som tidigare varit dominerande både arealmässigt och ekonomiskt har fått minskad ekonomisk betydelse. Särskilt slätterängarna har näst intill helt och hållet utgått ur jordbruksproduktionen. Av den ängsareal som fanns för hundra år sedan återstår endast en ytterst liten rest. Inom miljö- och landsbygdsprogrammet hävdades år 2003 ca 6500 ha ängsmark, varav ca 4300 ha hade tilläggsersättning (den högsta ersättningsklassen). Av denna areal fanns ca 200 ha i Östergötlands län, varav ca 115 ha hade tilläggsersättning. Enligt beräkningar av ArtDatabanken fanns det år 2013 ca 2 600 ha Slätterängar i låglandet i Sverige, men det skulle behövas ca 63 300 ha för att nå god bevarandestatus. Bevarandestatusen för naturtypen i landet och Östergötland är dålig och utvecklingen är fortsatt negativ.

Ängen på Ekeberg Västergård har ett bevarandetillstånd som på senare år har förbättrats, men bör bli bättre. Det är bra på så sätt att skötseln inom ängen har blivit bättre i sen tid, vilket bör påverka floran i positiv riktning, så att skuggtåliga växter får ge vika åt ängens slättergynnade flora. Omgivande mark i landskapet som hyser växter och djur som är typiska för slätterängar är viktiga för bevarandetillståndet, speciellt som ängen är liten och arterna riskerar att bli isolerade. Trots sin ringa areal utgör ängen tillsammans med alla andra ängs- och betesmarker en naturmiljö som är mycket viktig att bevara. Ängen på Ekeberg Västergård är ett bra och viktigt exempel på en sådan miljö.

Hotbild - vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Slätterängar i låglandet, 6510:

- *Utebliven eller olämplig skötsel* (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk, bortglömda traditioner m.m.) som missgynnar de natur- och kulturvärden som är utmärkande för en välhävdad slätteräng. Minskad eller upphörd slätter leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- *Markexploatering* och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden.
- *Produktionshöjande åtgärder* som konstgödsling, kalkning, dikning eller insådd av främmande arter. Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av *luftburna föroreningar*.
- *Områdets lilla areal* utgör en risk för de arter som är knutna till slätterängen. Slumpmässiga händelser i miljön eller enskilda arters populationsförändringar kan få stora konsekvenser i små isolerade områden. Omgivande skog kan riskera att skugga fältskiktet i ängen och på sikt påverka ängens typiska arter negativt.
- *Vildsvin* bökade upp ängen under vintern 2002/2003. Under vintern 2003/2004 återkom de, bökade då endast i en kant av ängen. Vilken effekt som bökande vildsvin har på floran i längden, om de återkommer år till år, finns det mycket lite kunskap om. Enstaka bök kan ha en positiv effekt på floran, eftersom vissa frön kan få lättare att gro. Den återkommande uppbökningen kan dock ha negativa effekter, då rötterna på fleråriga växter kan ta skada.

Bevarandeåtgärder - med tidplan

Reglering av skydd och skötselåtgärder

Ängen har ett visst skydd mot skadlig markanvändning och nedläggning av jordbruksmark genom lagstiftning. Enligt 12 kap 8 § MB är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all

markanvändning i jordbruket. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap MB förtydligas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket. Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning. I nuläget bedöms inget ytterligare skydd behövas.

Skötseln är delvis reglerad genom miljöersättning på ca 0,5 ha, men i övrigt saknas reglering av skötseln.

Alla fornlämningar skyddas enligt kulturminneslagen (1988:950). Enligt 2 kap 6 § kulturminneslagen är det förbjudet att utan tillstånd ”rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning”. Hänsyn till forn- och kulturlämningar ska därmed tas vid åtgärder som görs för att bevara naturvärdena kopplade till Natura 2000.

Förutsättningar för förvaltningsåtgärder

Som framgår i sista stycket under rubriken ”Tillstånd och samråd” (sid 2) så behövs inget tillstånd för åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av Natura 2000-området.

Bevarandeåtgärder

Ängen kommer att behålla sina höga naturvärden om den traditionella ängsskötseln fortsätter. Detta genom slåtter och höbärgning årligen samt röjning av igenväxningsvegetation vid behov. Det är också bra om man kan ha efterbete, vilket innebär att djuren släpps på ca två veckor efter slåtter och eventuellt fagning om våren (grenar, löv mm räfsas bort) för att undvika en negativ påverkan från visset växtmaterial.

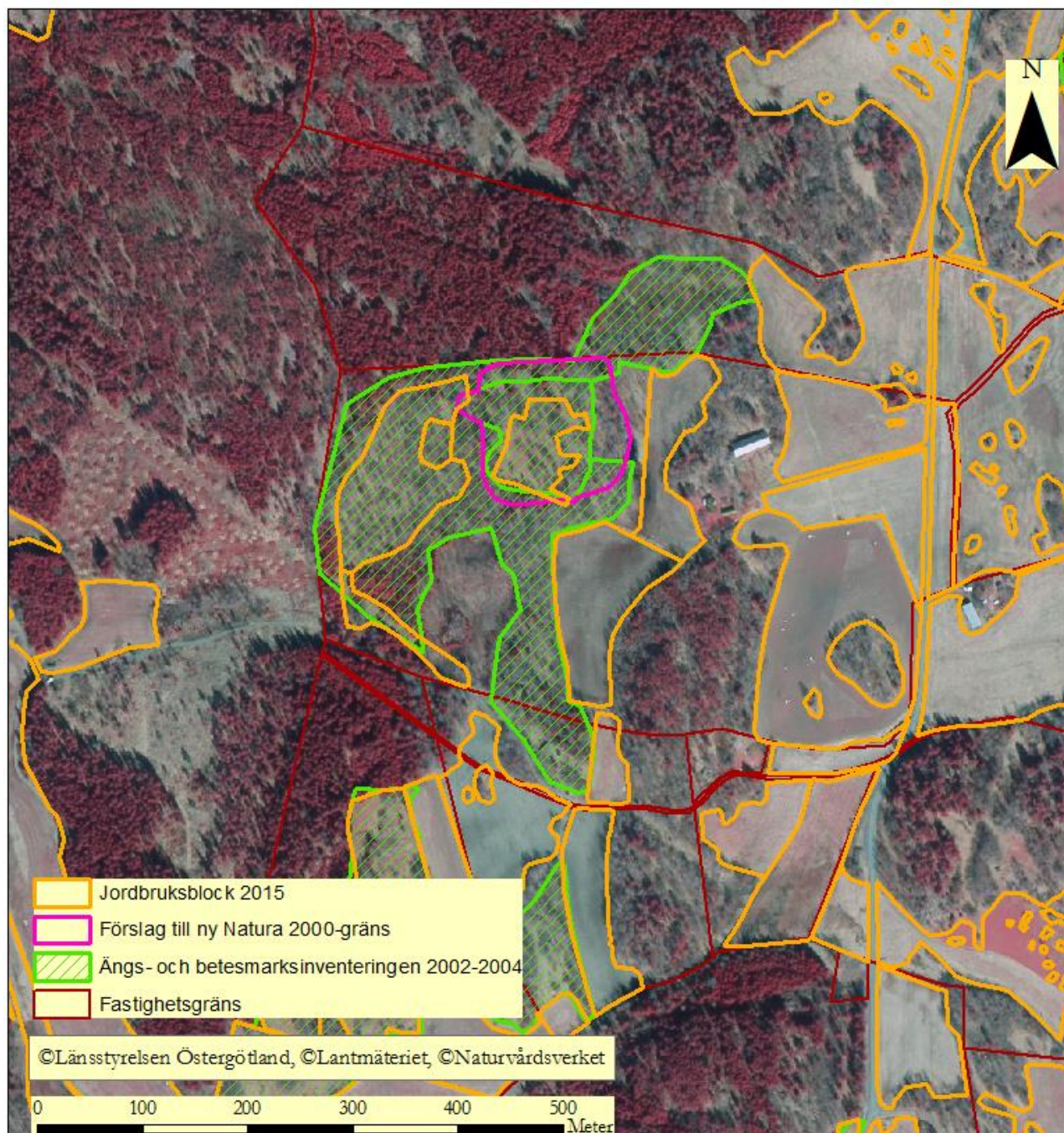
Ängen har tidigare sköts av Naturskyddsföreningen i Mjölby. Från och med 2014 sköts ängen av förvaltningen för skyddade områden (Länsstyrelsen). Miljöstöd för skötsel enligt miljö- och landsbygdsprogrammet bidrar till denna skötsel från och med 2015. Eftersom inte hela ängen är med i jordbruksblock och därmed inte har stöd på hela behöver skötseln regleras på övriga delar. Hela ängen bör ingå i ett skötselavtal eller liknande, som i så fall tecknas mellan Länsstyrelsen och markägaren. Efter restaureringen skulle eventuellt jordbruksblocket och miljöstödsansökan dessutom kunna utökas. Om områdets värden inte kan säkerställas i framtiden med hjälp av miljöstöd eller liknande kan områdesskydd genom att området utpekats som biotopskyddsområde enligt 7 kap 11 § MB bli aktuellt, men eftersom området sköts i dagsläget är det för närvarande inte aktuellt.

En utglesning av träd både i ängen och av kantzonen har genomförts vintern 2014-2015. Man bör sedan kontinuerligt återkomma kontinuerligt och se om ytterligare träd eller sly behöver huggas respektive röjas.

Ett elstängsel har satts upp för att förhindra vildsvinens framfart i ängen. Trots detta har de vid minst ett tillfälle tagit sig in i ängen. Det är viktigt att stängslet är igång hela tiden, även vintertid. Om vildsvinen trots det tar sig in kan stängselträdarnas läge justeras. Om tre trådar används är lämpliga avstånd till marken 15-20 cm, 35-45 cm resp 60-80 cm. Då två trådar används är motsvarande avstånd 15-20 cm resp 50-55 cm. Det är viktigt att avståndet mellan marken och den nedre tråden hålls på maximalt 20 cm utmed hela sträckan, annars kan svinen hitta en plats att ta sig in på. Detta kan kräva fler stolpar än normalt. På sommaren kan man behöva slå eller röja gräset under stängslet. Gräs som ligger emot trädarna leder bort strömmen och tar ner effekten.

Flygbilden nedan visar att i kanterna av Natura 2000-området, samt väster, söder och nordöst om det, finns marker som i ängs- och betesmarksinventeringen uppmärksammades som restaureringsbara till äng eller betesmark. Väster om ängen finns ett område (jordbruksblock med orangea gränser) som har öppnats upp och åter tagits i hävd efter denna inventering. Trädsiktet kan med fördel öppnas upp ytterligare för att gynna floran, eftersom det har sparats för mycket björk för att helt gynna floran. Inom hela ytan utanför

slåtterängen som inventerades i ängs- och betesinventeringen finns inslag av slåtterfibbla (*Hypochoeris maculata*), brudborste (*Cirsium helenioides*), ängsvädd, svinrot och smörboll (*Trollius europaeus*). De delar utanför Natura 2000-området som inte redan ingår i jordbruksblock skulle vara lämpliga att restaurera ytterligare om man vill utöka ängens eller betesmarkens storlek. Det finns ingen plan för detta i nuläget, utan denna information får snarare ses som inspiration till arrendatorer och markägare i Ekeberg. Vid en eventuellt fortsatt utglesning i jordbruksblock eller i mark utanför jordbruksblock bör man undvika att ställa de träd som sparas jämnt spridda, eftersom det då blir en halvskuggig miljö över hela ytan. Det är bättre att öppna upp rejält på större ytor och låta de sparade träden stå i mindre, glesa dungar.

Flygbild med den föreslagna nya Natura 2000-gränsen (så att den följer fastighetsgräns). Endast ca 1/3 av Natura 2000-området ingår i jordbruksblock och miljöersättning. Runt om ängen finns relativt stora arealer som vid ängs- och betesmarksinventeringen angavs att de hade kvar hävdvärden och att de var möjliga att restaurera. Delar har efter inventeringen öppnats upp (inom jordbruksblock).

Tabell med sammanställning av bevarandeåtgärder som bör göras för att bevarandemålen ska uppnås. Utförandet av åtgärderna sker genom Länsstyrelsens förvaltning.

Bevarandeåtgärd	Prio	När	Var
Reglering genom skötselavtal el dyl	1	Senast 2016	Hela Natura 2000-området
Ev utökning av miljöersättning	2	Senast 2016	Utanför block på delar som restaurerats
Slätter inkl bortförsel av avslaget material	1	Årligen på sensommaren	Hela området, förutom bergsbranten
Gallring av yngre träd och röjning av igenväxning	1	Vid behov	Hela området, förutom nederkanten av bergsbranten (i överkant kan träd skugga ängen)
Efterbete	1	Gärna årligen, ett par veckor efter slåttern	Hela området, förutom bergsbranten
Ev fagning	2	Årligen på våren	Hela området, förutom bergsbranten
Underhåll och drift elstängsel	2	Året runt	Hela området, förutom bergsbranten
Uppföljning vildsvinsskador + ev stängseljustering	2	Årligen, förslagsvis i samband med slätter	Hela området, förutom bergsbranten
Restaurering och betes- el slätterhävd i omgivande marker	-	Vid ev intresse	Utanför Natura 2000-området. Pågår väster om ängen. Värdefullt om det kunde ske på övriga ytor i ängs- och betesinventeringen utanför Natura 2000 där intresse från markägare finns.

Uppföljning av bevarandemålen

Uppföljning av naturtypen Slätterängar i låglandet 6510 i Natura 2000-området Ekeberg Västergård sker inom ramen för nationell och regional uppföljning i Natura 2000-områden.

I ängen bör dessutom vildsvinens framfart följas upp, för att se hur stor yta de påverkar och hur det påverkar floran. Dessutom bör skuggningseffekten av träd och buskar inom och intill ängen följas upp.

Kartor

Kartor som visar områdets läge samt naturtypernas utbredning i terrängen finns sist i planen.

Referenser

Länsstyrelsen Östergötlands webb

<http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>

Kartverktyget Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Naturvårdsverkets webb

<http://www.naturvardsverket.se/>

Ängs- och betesmarksinventeringen

<https://etjanst.sjv.se/tuvaut/site/index.htm>

Fornlämningsregistret

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok>

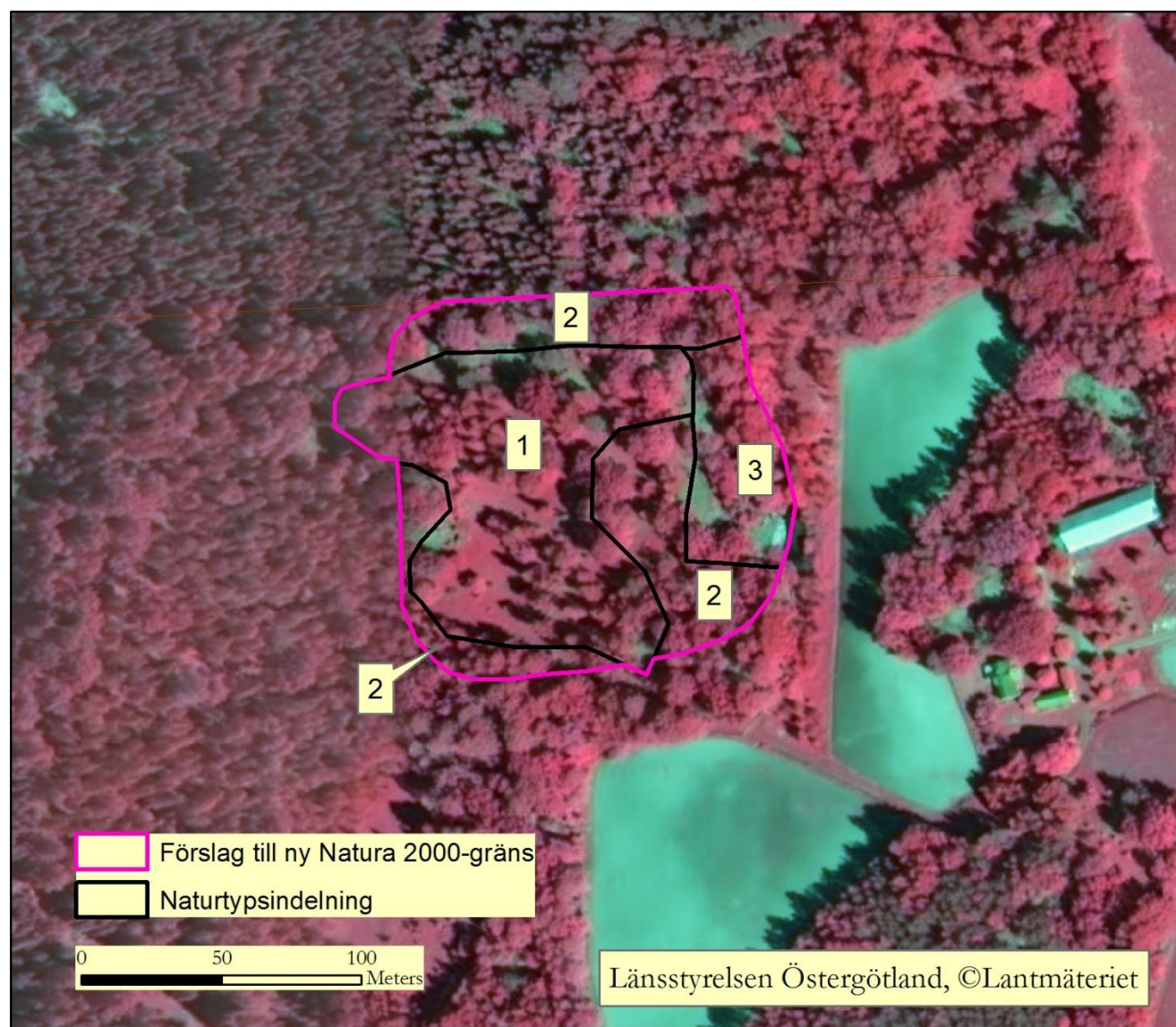
Naturvårdsverkets vägledningsdokument för naturtyper

Wenche Eide (red.) 2014. Arter och naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013.

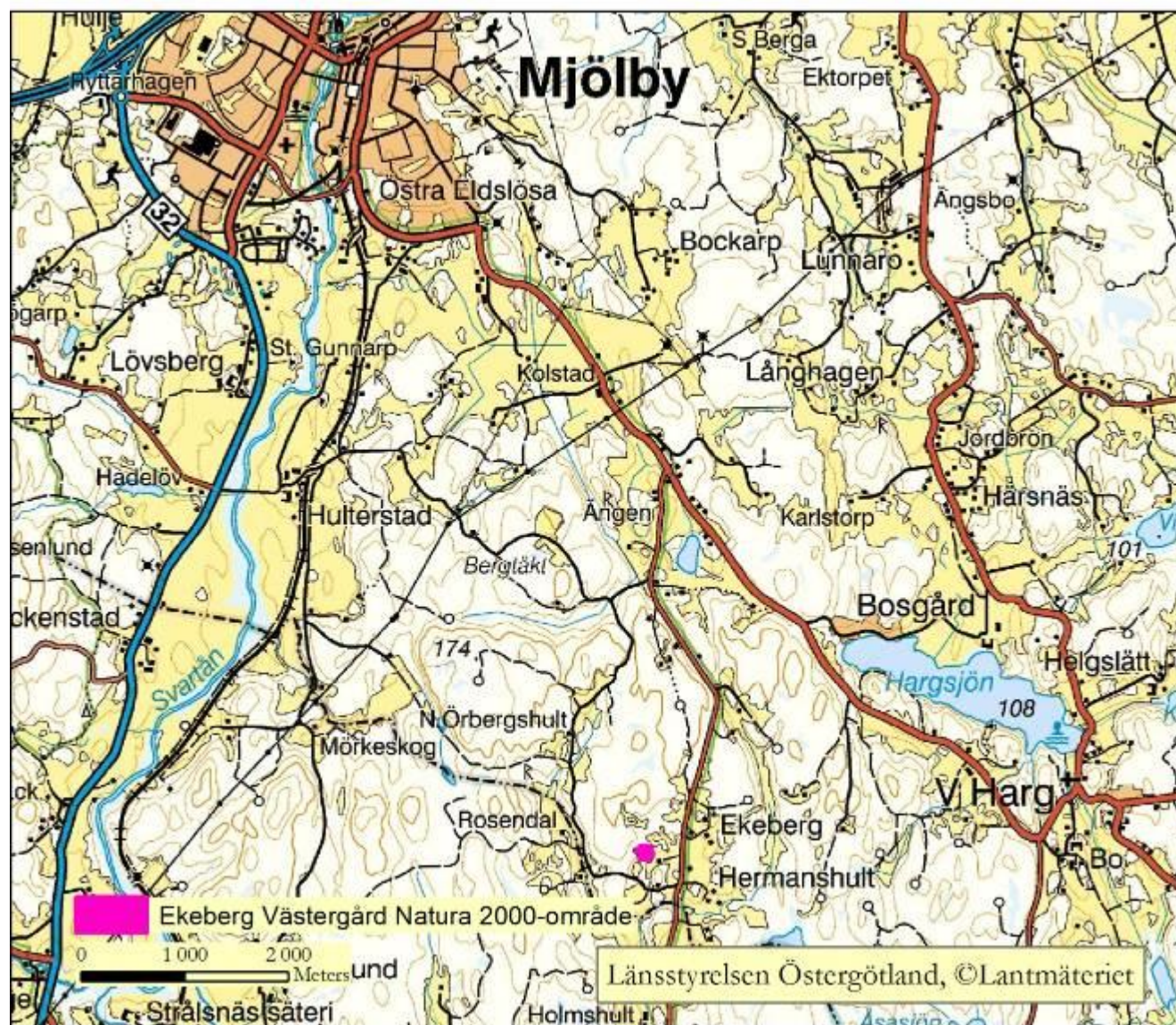
ArtDatabanken SLU, Uppsala

Jordbruksverkets jordbruksblock (gis)

Kartor

Flygfotot visar naturtypsindelningen av Natura 2000-området Ekeberg Västergård. Observera att gränserna är ungefärliga. Delområdet markerat med 1 är naturtypsklassat som Slätteräng i låglandet (6510). Delområdena 2 och 3 är inte naturtypsklassade. Delområdena markerade med 2 skulle åtminstone delvis kunna utvecklas till Slätteräng i låglandet genom restaurering och slätterhäv. Delområde 3 består av en bergsbrant med träd i nedkant.

Översigtskarta som visar läget för Natura 2000-området Ekeberg Västergård, ca 4 km väster om Västra Harg och 7 km sydöst om Mjölby.